

Gross die Grote

Dit was 'n totale verrassing daardie dag in 1983 toe ek in Washington 'n brief kry waarin die rektor van die US my vra: Het ek beswaar as ek oorweeg word as opvolger vir prof. Piet Cillié? Ek het geweet Piet moet binnekort aftree, maar nooit aan myself gedink as moontlike opvolger nie, ek was hoogs tevrede met my werk as Washingtonse verteenwoordiger van die Nasionale Pers se koerante.

Daardie aand het ek die saak bespreek met my vrou Santie, op Stellenbosch gebore en getoë, en ook joernalis. Ek is 'n verloopte Vrystater wat aan die UK 'n BA met chemie en ekonomie as hoofvakke behaal het. Toe ons getrou het, was ek in *Die Burger* se politieke redaksie en sy was vroueredaktrise. Ons troudatum is so gekies dat ek terug sou wees van ons wittebrood vir die opening van 1955 se Parlementsitting.

Maar terug by die hoofsaak: prof. De Vries se brief. Ons het besluit ja. Ons het saam 'n baie goeie en interessante lewe in die joernalistiek gehad en nou kry ek die kans om in my laaste werkende dekade iets terug te ploeg in 'n beroep wat vir my baie lekker was, om van my ervaring oor te dra aan 'n nuwe geslag joernaliste.

En in alle beskeidenheid: daar was min ander beskikbare kandidate met breër en dieper ervaring as ek. Ek het by *Die Burger* begin in 1947 met 'n halwe graad en moes dit met aandklasse so vinnig moontlik klaarmaak. Toe ek my graad kry, het my salaris gestyg tot 30 pond per maand.

Ek en Santie het die Londense kantoor vir Nasionale Koerante begin in September 1955. Ná drie jaar is ons terug Suid-Afrika toe, later 'n paar jaar by *Die Volksblad*, en toe Johannesburg as assistent-redakteur van die nuwe Sondagblad *Die Beeld*. Toe dit saamsmelt met *Dagbreek* om *Rapport* te word, het ek assistent-redakteur gebly, daarna stigter-redakteur van die dagblad *Beeld*, met Schalk Pienaar as hoofredakteur. Ná 'n paar jaar het ek 'n nuwe pos gekry om vir die firma se koerante ontledende artikels te skryf oor (in die taal van destyds) die Bantoe-politiek. En ná nog 'n jaar of twee is ons na Washington om die Nasionale Pers se koerante te vertel oor Amerikaanse optredes wat vir ons land belangrik is – en het ek prof. De Vries se brief gekry.

Ek het teruggeskryf dat dit vir my 'n eer sou wees om oorweeg te word as Piet se opvolger. 'n Ruk later bel prof. De Vries my om dit duidelik te stel hy bied my nie 'n pos aan nie; ek is 'n kandidaat en die voorgeskrewe proses moet gevolg word. Alles het vir my reg verloop en begin 1984 het ek, nog taamlik onseker van myself, in die geboutjie in Crozierstraat aangekom.

Ek was skrikkerig oor die sprong in die onbekende, om skielik hoof te word van 'n akademiese departement terwyl my eie ervaring van universiteite dekades vroeër opgehou het as voorgraadse student. Wat baie gehelp het, was dat 'n dierbare vriendin van my en Santie, Wina Rousseau, self 'n deurwinterde joernalis, sekretaresse van die departement was. Sy het die US van binne geken – wat die prosedures vir alles is. Dit was vir my goud werd.

Twee ander steunpilare vir my en die departement was mev. Leona Amoraal wat die studente moes leer tik (en nou nog in 'n heel ander hoedanigheid daar onmisbaar is) en mnr. Danie Williams, die algemene assistent. Ek was die enigste heelydse dosent, met 'n paar ander wat, soos mev. Amoraal, deelyds klas gegee het. Sommige was koerantmense, ander dosente aan die US, soos die onvergeetlike dr. Billy Trengove en prof. Johan Combrinck. Die slim mense wat van sulke dinge weet, het op 'n keer 'n opname onder die studente gemaak om vas te stel wie van ons klomp is die beste dosent. Dr. Trengove het loshande gewen.

Ek het ook gereeld mense van buite gekry om met die studente te praat, om hulle 'n breër begrip te gee. Een was regter Albie Sachs, wat 'n baie uitgesproke teenstander van die ou regering was en jare tevore 'n hand verloor het danksy 'n briefbom wat 'n agent van die ou regering hom gestuur het. Dit was 'n goeie byeenkoms. Sachs het rustig en kalm gepraat.

Die volgende dag wou baie studente weet: maar hoe kom hy reg met net een hand? My antwoord was die klaarblyklike: Julle moes hom gevra het. As 'n mens met die pers praat, kan jy hom enige relevante vraag stel, mits jy dit beskaaf doen.

Die tien jaar wat ek hoof van die departement was, was 'n heerlike ervaring. Wat dit makliker gemaak het, was dat my eerste klas, nog deur Piet gekies, so ongeveer die portuuurs was van ons vier kinders, wat my goed gebrei het in hoe die jeug anders dink as ons "ou mense". Ek was gewoon aan jong mense wat nie sommer aanvaar wat jy sê nie. Jy moet jou storie en jou argumente reg hê.

Prof. Sampie Terreblanche het my geterg hoe maklik my werk is: As hy sy ekonomie-klas toespreek, is dit 'n volksvergadering, myne is 'n knusse seminaar.

Dit was lekker om met so 'n gekeurde groep te werk, jy ken hulle later baie goed. Wat ons gedoen het, was om baie vroeg in die jaar die hele klas te nooi na ons huis op 'n Saterdagmiddag waar ek 'n paar ontbeende skaapboude gerook het in 'n apparaat wat ek uit Amerika saamgebring het. Santie het gesorg vir slaai en so. Dit het gehelp om 'n groepsgevoel in die klas te vorm, 'n spangees. Met 'n veel groter klas sou dit nie kon gebeur het nie.

Ja, daardie eerste klas het baie gehelp om my die nuwe werklikheid aan universiteite te leer ken. Ek het nog soos ons destyds aan die UK behandel is, en soos prof. Piet my aangeraai het, in die klas hulle aangespreek as meneer en mejuffrou, tot ek eendag begin wonder het en een van die studente, Esmaré van der Merwe, gevra het hoe hulle verkies dat ek maak. Sy't geantwoord dat sy eers besef het ek is 'n mens die dag toe ek moedeloos op 'n vraag geantwoord het, Nee, deksels Esmaré! Toe't ek maar die name begin gebruik.

Ek sien, terloops dat sy, nou Weideman, grootbaas geword het van Media24. Sy hou nog die rekord as die student wat in die eindeksamen in my tyd die hoogste punt behaal het: 85%. Esmaré was *Huisgenoot* se eerste vroulike redakteur, soos 'n ander oudstudent, Adri-Louise van Renen (klas van 1987), die eerste vroulike redakteur van *Die Kerkbode* is, en Igna Schneider (1996) die eerste vroulike nuusredakteur van *Die Burger* was.

Die manstudente was in my jare altyd in die minderheid: ek kan darem onder meer roem op die huidige redakteur van *Die Burger*, Bun Booyens (klas van 1986) en die boekillustreerder Piet Grobler (1990) – maar ek het hom nie leer teken nie. Ek kan nie 'n herkenbare skoendoos teken nie. In my tyd moes studente as deel van die eindeksamen 'n lang artikel navors en skryf wat 'n tydskrif van gehalte sou interesseer, 'n blad soos die destydse *Insig*, wat in sy laaste jaar die prys gekry het as beste tydskrif in Suid-Afrika. Piet se artikel was die beste wat ek in my tien jaar gelees het. Hy is van Crozierstraat na Sanlam se skakeldiens en het later as selfstandige kunstenaar geblom.

Dit was lekker jare en in een opsig ook maklike jare: Die joernalistiek was nog hoofsaaklik 'n skryfberoep: jy moes skryf vir koerante en tydskrifte wat gedruk en verkoop is, daar was nog nie die ernstige mededinging van beeldradio en die internet wat die meeste koerante se sirkulasie in die afgelope dekade begin wegvreet het nie. Dit gaan die uitdagings vir die studente wat nou in Crozierstraat is, soveel anders maak as die lewe wat my studente geken het. Maar met die aanpasbaarheid en geesdrif van jong mense sal hulle dit wel oorwin.